

מאסר בבית סוהר – עונש פסול, ע"פ התורה

[פרשת אמור, שנת תשס"ז – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

יוסף הושם בבית-סוהר לתקופה ארוכה (בראשית לט, כב). כך הענישו המצריים לפושעים.

[א] אבל יש לחקור, האם גם התורה מרשה עונש כזה?

הנה, בשני מקומות מצאנו בתורה ענין מאסר.

1. האחד (בפרשתנו) אצל המגדף את שם ה'. "ויניחוהו במשמר לפרוש להם על פי ה'". (ויקרא כד, יז).
2. ושוב אצל המקושש, מחלל השבת, "ויניחו אותו במשמר, כי לא פורש מה ייעשה לו" (במדבר טו, לד). בשני המקרים לא מדובר במאסר לתקופה ממושכת, כעונש. מפרש רש"י בפרשתנו: "יודעים היו שהמקושש במיתה. אבל לא פורש להם באיזו מיתה [והמתינו, כי משה יברר הדבר אצל הקב"ה] אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם, שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו". ובכן לא השתמשו בבית כלא כאמצעי לעונש. [רק כ"חדר המתנה"]

הנצי"ב מפרש שמדובר במאסר להגנתו של האסיר!. זו לשונו – "ויניחוהו בשלימות בלי שום חסרון אבר או בבריאות. ומחמת שעלה על רצונם של השומעים [את החירוף וגידוף נגד הקב"ה] להכות ולהזיקו על כל פנים, גם טרם הגיעו לידי בית דין. משום כך הניחוהו בשלימות במשמר, ולא נגעו בו לרעה עד בוא דבר ה'". ("העמק דבר", ויקרא כד, יב).

אמנם יש בתורה עונשים גופניים, כמו מלקות ואפילו המִתָּה בארבעה אופנים (סקילה, שריפה, חרג, חנק), אבל עונש של מאסר ממושך למשך שנים הוא עונש סדיסטי, עינוי מתמשך שהוא אכזרי יותר מאלו המנויים כאן. ידוע בשיטת החקירות המשטריות, כי משיגים יותר מידע (מהאסיר הנחקר) כאשר מפעילים עליו לחץ נפשי, מאשר בהפעלת לחץ גופני. בין הנאצים היה נהוג לחקור בעינוים את אמו או אשתו של הנחקר, בנוכחותו, וכך הוא גילה סודותיו מהר יותר מאילו היו מענים רק אותו. וכן עונש הבדידות הממושכת, הזמן העובר באטיות, הוא קשה וממרטט עצבים. הוא עונש אכזרי "אשר לא כתובה בתורה הזאת".

ואמנם ברור כי כל פושע, אם יציעו לו ברירה, אם להיות מומת או לעבור תקופת מאסר ממושך מאד, יבחר את המאסר. אבל זה מפני שתי סיבות: [א] יש באדם תחושה מושרשת בנפשו שמפחד מהמוות והחדלון. לכן גם הרבה חולים הסובלים ממחלות קשות, וללא סיכויי ריפוי, אינם מסכימים לקיצור חייהם. אינסטינקט זה מולד באדם. [ב] הפושע הנשפט איננו צופה מראש את התוצאות הקשות. הוא טועה בהערכת יכולתו לצאת בריא ושלם נפשית, וסבור שביכולתו להתגבר למרות השחיקה הנפשית. ולכן ההחלטה המוצהרת בפיו שעדיף לו מאסר מאשר כל עונש גופני, מיוסדת על טעות שבהערכה.

[ב] האם בתקופת חז"ל השתמשו במאסר כעונש לגיטימי?

הנה בדין קרבן פסח (פסחים צא). מצאנו, כי לפני השחיטה נמנים בני קבוצה על "חבורה" כדי לאכול מהקרבן. והגמרא דנה, האם מצרפים לזה אסיר, הנמצא בינתיים בבית הסוהר, אבל שהבטיחו לו השלטונות כי לפני כניסת החג ישוחרר מהכלא? [יש הבדל בגמרא אם המבטיחים הם גוים, שחשודים לא לקיים את הבטחתם, לבין שלטון יהודי המקיים הבטחתו]. ומפרש רש"י [ד"ה בית האסורין של ישראל], "כגון לכופו להוציא אשה פסולה, או לשלם ממון" וכו'. מוזר הדבר שרש"י נזקק לבאר לנו מאיזה טעם היהודים נוהגים לשים בן-אדם בבית הסוהר. מה זה נוגע לדיון שם בגמרא?

אלא, רש"י בא להוציא מדעת בני דורו, שמא יעלה על דעת מי שהוא נְשָׁמִים בן אדם בבית הסוהר לשם עונש, כמנהג הגוים, ביניהם רש"י גר. ולכן בא להגיד בשביל מה כן כשר הדבר לשים בבית סוהר, כלומר לשם השגת מעשה מסויים, וממילא הוא לזמן קצר וקצוב. אבל לא שמים אדם בבית סוהר לזמן ארוך, בתור עונש!

אמנם, מצאנו בספר עזרא (ו, כז) כי קיבל רשות ממלך פרס לשים בבית סוהר מי מהאזרחים המיפר את ציוויו. אבל מציין פירוש "דעת מקרא" שזה רק לשון הפרשגן [הכרוז, שם פסי' יא] של ארתחששתא המלך. כלומר אין אנו יודעים אם עזרא השתמש באמצעי זה. וגם אם עשה כן, זה מפני המנהג הפרסי, אבל לא היה על פי התורה. ועוד אפשר שהיה חשוב לפרסם איום זה כדי להרתיע, אבל עזרא לא הפעיל אותו בפועל.

[ג] עיר מקלט.

כאשר רוצח בשוגג הוגלה לעיר מקלט (במדבר לה, כה) עד מות הכהן הגדול, אין להשוות מצבו למה שקיים היום בבתי סוהר בישראל.

א. בעיר מקלט היה חופש תנועה להאסיר במרחבי כל העיר. **לעומת זאת**, בבתי סוהר שבימינו ע"פ רוב האסיר כלוא בתא או בחדר צר. לפעמים יש 6 אנשים בחדר של שלשה מטר על שלשה, במטות דו קומתיות. וזאת משך שבעה ימים בשבוע, פרט לחצי שעה ביום לטיול בחצר. וכך נמשך הדבר חודשים ושנים.

ב. בעיר מקלט ישב האסיר יחד עם אשתו ובני ביתו, כלומר באוירה משפחתית ומעדנת. **לעומת זאת** בבתי סוהר בימינו הוא נמצא תמיד בחברת גברים בלבד, וזה גורם להרבה סטיות מיניות.

ג. בעיר מקלט עבד האסיר במקצוע יצרני. בבית הסוהר הוא יושב כל היום בחוסר מעש, ומשתגע מהשיעמום.

ד. בעיר מקלט, כיון שהאסיר פירנס את עצמו, לא סבלו אשתו ובני ביתו ממצוקה כלכלית. בימינו האסיר אמנם מובטח בשלוש ארוחות ביום, אבל שאר בני משפחתו סובלים חרפת מצוקה כלכלית, כי מפרנס המשפחה איננו. גם כאשר יש סיוע במקצת מחברות הסעד, עדיין הם בסבל.

ה. בעיר מקלט האסיר נמצא בחברה של אנשים ישרים, אזרחים מהשורה. אבל בבתי סוהר שבימינו הוא כלוא יחד עם פושעים מועדים, ולומד מהם שיטות חדשות של פשע כאשר מספרים זה לזה כיצד פעלו בעבר. הוא נהיה מושחת במדותיו. [ולכן הסטיטיסטיקה המעודכנת של המשטרה מודיעה כי קרוב ל-70 אחוז! מהאסירים, כאשר משתחררים, חוזרים לחיי פשע. חלק מזה יש לייחס לרגשותיהם של "שנאה לחברה הכללית" שהתפתחו אצלם, מחמת העונש האכזרי הזה].

לכן גם בנושא זה יש לנו להעמיק מחשבה כיצד עלינו לנהוג במושעים. שמא עלינו לייסד בכמה מקומות בארץ יישובים סגורים ושמורים, של כמה עשרות משפחות, בדומה לערי מקלט, ובצורה זו נשמור על הנורמליות של אסירינו? לא טוב הדבר לחקות את מעשיהם של אומות העולם. הם אינם מרחמים על הבריות.

גם כאשר התורה מסמיכה את ידי השופטים להעניש מי שראוי לכך, ואפילו מחוץ לכללים הרגילים וכחוראת שעה, לייסר הרשעים למען ישמעו וייראו וכדי להעמיד הצדק על תילו (רמב"ם, הל'

סנהדרין פ' כד הלכה ט) פוסק הרמב"ם בסעיף הבא: (הלכה י) –

"כל אלו הדברים לפי מה שיראה הדיין שזה ראוי ושהשעה צריכה [לכך]. ובכל [דבר] יהיו מעשיו לשם שמים, ואל יהא כבוד הבריות קל בעיניו, [כלומר אפילו אותם אסירים שהם נכרים = "הבריות". (ושזה הוא פירוש

דבריו אנו לומדים מהמשך דבריו להלן "וכל שכן") שהרי הוא דוחה לא תעשה של דבריהם.

וכל שכן כבוד בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקים בתורת האמת, שיהיה זהיר שלא יהרס כבודם אלא להוסיף בכבוד המקום בלבד. שכל המבזה את התורה, גופו מחולל על הבריות" וכו'. כלומר על הדיין לשפוט בכבוד ראש, ולא יהיה נחפז וממהר להעניש ולא יגזים. ועליו להתחשב מאד בכבוד הבריות.

נזכור, המוסד של "בית סוהר" (ע"פ מקורותינו בתורה) הוא רק לשם שמירה שהאסיר לא יברח לפני שנספיק לשפוט אותו, או כדי לאלץ אותו לקיים מעשה שבית הדין מצוה עליו לעשות. אבל בשום אופן אין זה מהראוי להשתמש בו כאמצעי של עונש. הייסורין הרוחניים והנפשיים הבאים ע"י כך הם כבדים ללא נשוא.

תורתנו היא תורת חיים, המלמדת אותנו כיצד לנהוג כמדינה מתוקנת.

[**תוספת התלמיד.** נשים לב לצמד המילים בהם חתם הרב, איך קורא פטבעיות להליכה ע"פ תורה, "מדינה מתוקנת". - היפך מן המובע בשיח הציבורי כיום, המכנה "תיקון המדיני" (=מדינה מתוקנת) את העובדה שיש כבישים-חדשים, מפעלים, סל בריאות מורחב, משטרה, בתי משפט וכו'... זה איננו תיקון המדינה היהודית, למרות שכולם חשובים ונצרכים.

זהו אולי כפשוטו, תיקון **המדינה** שיהיה נוח ונעים לחיות בה, ע"פ הגדרת אומות העולם והבנתם, דהיינו שכלול החומר ותיקונו, ויצירת מסגרת חוקים נוחה.

אך "לא קאָלָה חֵלֶק יַעֲקֹב" (ע"פ ירמיה פרקים י; נא).

אנו, עם ישראל, בתורתנו והילכותיה, מצויים לתקן **את עצמנו, את אנשי-המדינה**, [כמובן שגם לשכלל את החומר אבל העיקר הוא האדם], **ורק מתוך כך** נוצרת מדינה מתוקנת. המאמר כאן הוא רק אחת ממאות הדרכות התורה, ליצירת חברה בריאה ושמחה. אין תחום שהקב"ה לא גמל איתנו בו חסד, ולא גילה לנו מה הדרך הישרה ללכת בה.

לכן, רואים **באופן חריף** איך דווקא אצל המדינות היותר-"מתוקנות" היום, צלם-האנוש הולך ונעלם. (אם היה להם פעם כזה). הפשיעה ותאוות-הבצע < גורמים להם לייצר עוד חוקים אנטי-אנושיים < שמייצרים עוד שנאה וניכור ופחד < שחוזר חלילה ומייצר להם עוד פשיעה.

(ראה לדוגמא סגנון החיים ביפן, ארה"ב, סין, רוסיה... - על הבדלי המעמדות הקיצוניים, העבדות המודרנית שקבועה ב"חקיקה", זילות חיי אדם, נהנתנות מופרזת, התמכרויות, ביטוח וטיפול רפואי לעשירים, מחלות דיכאוניות, הימורים ואורח חיים סטייתי אבל "חוקי", ועוד).

כך שאם חיפשת מאור-פנים וחיוך, עולם של חסד שלום ואהבה, אדיבות וסובלנות, מה שמכונה אנושיות פשוטה, זו נשארה כנראה רק במדינות "עולם שלישי" ובשבטים פרימטיביים במקומות ה"לא מתוקנים"... אילולא שגם הם הושחתו כבר מן המדינות "המתוקנות".

נזכור כי מטרתנו, אחר שזכינו לתקומת ישראל וכינוס מבין הגויים - אחת, **הקמת מדינה יהודית!**

לשם כך אנו מקיימים הדרכות התורה הקדושה, הן במישור הפרטי והן במישור הציבורי.

היא הערובה הבלעדית לתיקון הישראלי שחי בארצו הקדושה, והוא המתפון לרוממו ולשכללו.

רבותינו ז"ל ציינו כי פעמיים בתורה כתובה המילה, "**מוֹרְשָׁה**", בנוגע **לתורה וארץ ישראל.**

לומר לך שירושת זה, תלויה בהליכה וקיום זה. [הפסוקים הם -

1. "תורה צוה לנו משה, **מורשה** קהילת יעקב" [דברים לג,ד];

2. "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את נדי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לך **מוֹרְשָׁה** אֶנִי ה'" [שמות ו]

נסיים בדברי מסילת ישרים (פרק כא) - שהגורם השלישי בקניית מידת החסידות [מלבד טהרת הלב, ועיון מחשבתי מתמיד] הוא השלכת הביטחון על הקב"ה, ותפילה שיסיעו על מעשי רצונו.

נתפלל שהקב"ה יחיש לנו משיח צדקנו ונוכה לתקן עצמינו ארצנו ועולמנו, "במלכות שדי!".